

DOI 10.57589/srl.v70i4.4071

UDK 811.163.6'374:81'373

Robert Grošelj

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

robert.groselj@ff.uni-lj.si

OD GLAVE DO NOG: MERONIMIJA IN HOLONIMIJA V SLOVARJU¹

V prispevku sta obravnavani pomenski razmerji meronimije oz. holonimije v pomenskih razlagah za lekseme, ki se nanašajo na izbrane dele telesa v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ²), *Velikem rječniku hrvatskoga standardnog jezika* (VRH), *Rečniku srpskog jezika* (RSJ) in *Vocabolario della lingua italiana* (VLI). Analiza je pokazala, da meronimično-holonimično pomensko razmerje zaznamuje uvrščevalne pomenske sestavine pri večini leksemov za izbrane dele telesa in razločevalne pomenske lastnosti pri skoraj vseh leksemih za dele telesa v analiziranih slovarjih.

Ključne besede: pomensko razmerje, meronimija, holonimija, leksem za del telesa, pomenska razlaga

The article analyses the semantic relations of meronymy and holonymy in semantic definitions for lexemes denoting selected body parts in the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Dictionary of the Slovenian standard language, *SSKJ*²), the *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (Great dictionary of standard Croatian language, *VRH*), the *Rečnik srpskog jezika* (Dictionary of Serbian language, *RSJ*), and the *Vocabolario della lingua italiana* (Dictionary of Italian language, *VLI*). The analysis has shown that meronymic-holonymic semantic relation characterizes classifying semantic features in most lexemes denoting selected body parts and differentiating semantic characteristics in almost all body-part lexemes in the dictionaries analyzed.

Keywords: semantic relation, meronymy, holonymy, body-part lexeme, semantic definition

Uvod

Med pomenskimi razmerji, ki so v slovenskem jezikoslovju bila deležna manj pozornosti, sta gotovo meronimija in holonimija, ki se nanašata na odnos med delom in celoto ter obratno. Medtem ko so bile npr. sopomenskost, protipomenskost, nad-/podpomenskost in raznopomenskost že poglobljeno monografsko obravnavane (gl. npr. Vidovič Muha 2000; Zorman 2000; Humar 2016), sta meronimija in holonimija ostali bolj na robu jezikoslovnega zanimanja.

Prav zato se v pričujočem prispevku posvečam najprej teoretični predstavitvi pomenskih razmerij *meronimije* in *holonimije*, kar vključuje tudi njune obravnave v slovenski jezikoslovni literaturi, nato pa analiziram meronimijo oz. holonimijo v slovarskih pomenskih razlagah, ki se nanašajo na dele telesa, tradicionalno meronimično-holonimično

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa št. P6-0215 (Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

temo. Gradivski viri so štiri izbrani slovarji sodobnih sosednjih knjižnih jezikov: *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ²), *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (VRH), *Rečnik srpskog jezika* (RSJ) in *Vocabolario della lingua italiana* (VLI).

1 Teoretični pregled

Pomenski razmerji **meronimije** 'delnopomenskost' (tudi *partonimija* po Cruse 1986) oz. **holonimije** 'celopomenskost' povezujeva dva leksema, pri čemer eden predstavlja celoto, drugi pa njen del. Razmerje med leksemi, ki predstavljajo »sestrske« dele določene celote, se imenuje **komeronimija** 'vzporedna delnopomenskost'.²

Leksem, ki poimenuje del celote, se imenuje **meronim** 'delnopomenka', leksem s pomenom celote pa **holonim** 'celopomenka' (gl. razmerje *pedal* – *KOLO*); **komeronimi** 'vzporedne delnopomenke' so leksemi, ki poimenujejo »sestrske« dele določene celote (npr. razmerje med *pedal*, *balanca*, *sedež*, *kolo* v primeru holonima *KOLO*; Cruse 1986: 159–62; Winston idr. 1987: 417–18; Ježek 2005: 153–55; Cruse 2006: 105; Stock 2009: 413; Kuzmenka 2015: 291–92).³ E. Ježek (2005: 156) opozarja na možnost meronimičnega razmerja med različnimi besednimi vrstami, npr. *pedalirati* – *KOLO*. Splošni test za meronim *x* je 'x je del Y', za holonim *Y* pa 'Y ima kot del x' (Ježek 2005: 155).

Meronimija je pomensko razmerje, ki – podobno kot podpomenskost – temelji na **vklučenosti** (inkluziji; npr. Winston idr. 1986; Ježek 2005: 155; Cruse 2006: 106) oz. **delnosti** (partitivnosti; npr. Stock 2009: 413; Markowski 2012: 112). Podobno kot podpomenskost je tudi meronimija **hierarhično** pomensko razmerje (celota je nadrejena delu oz. delom), včasih je celo obravnavana kot neprava podpomenskost (Karlík idr. 2002: 552; gl. še Čermák 2001: 191). Poleg tega meronimijo (in holonimijo) kot pomensko razmerje zaznamujejo še paradigmatkost (asociativnost, *in absentia*; Stock 2009: 409), relacijskost, tj. vedno gre za razmerje do drugega leksema (Kuzmenka 2015: 291), nerefleksivnost (A ni del A), asimetričnost (A je del B → B ni del A) in tranzitivnost (A je del B in B je del C → A je del C), pri čemer mora biti upoštevan enak tip meronimičnega razmerja (Winston 1987: 418; Stock 2009: 414). Če tip meronimičnega razmerja ni prekriven, lahko pride do motenj v tranzitivnosti: v zgledu *Simpsonov prst je del Simpsona* in *Simpson je del oddelka za filozofijo* → [?]*Simpsonov prst je del oddelka za filozofijo* je tranzitivnost motena, ker gre v prvem stavku za razmerje med sestavnim delom in celoto, v drugem pa za razmerje med članom in skupino (Winston idr. 1987: 431–34, 442–44; Stock 2009: 413–14).

² Slovenske ustreznice za *meronimijo*, *holonimijo*, *kohiponimijo*, *meronim*, *holonim* in *kohiponim* so delovni predlogi avtorja prispevka.

³ D. A. Cruse (1986: 162–65) navaja še druge podtippe meronimov in holonimov: nujni deli oz. celote so **kanonski** (npr. *uho* – *TELO*), neobvezni **fakultativni** (npr. *kljuka* – *VRATA*); **supermeronim** je bolj splošen od holonima oz. ima najmanj dva holonima, ki se v tem primeru imenujeta **hipoholonima** (npr. *stran* – *KNJIGA*, *ZVEZEK*); **superholonim** je holonim, katerega del je lahko, a ne nujno določen meronim, ki se v tem primeru imenuje **hipomeronom** (npr. *brki* – *OBRAZ*, saj obstajajo tudi obrazi brez brkov, ne pa brki brez obraza). O **holomeronomu** se govori takrat, ko določen leksem lahko predstavlja del ali celoto (npr. angl. *blade* 'listna ploskev' je lahko del holonima *leaf* 'list', ko ima ta tudi pecelj, lahko pa predstavlja sam holonim, ko peclja ni).

Kot je bilo že nakazano, je **tipov meronimije** več. M. E. Winston idr. (1987: 420–26) jih omenjajo šest: 1. med sestavino in celoto: *kolo – AVTOMOBIL*; 2. med članom in skupino: *drevo – GOZD*; 3. med porcijo in gmoto: *rezina – ŠTRUCA*; 4. med snovjo in predmetom: *jeklo – KOLO*; 5. med segmentom in dogodkom: *plačevanje – NAKUPOVANJE*; 6. med krajem in območjem, ki ga vključuje: *oaza – PUŠČAVA*. Bogatejša je taksonomija meronimičnih razmerij W. G. Stocka (2009: 414), ki se glede na *strukturiranost* celote deli na dve skupini. Če je celota strukturirana, jo lahko členimo na *strukturne* dele; takšnih je pet tipov meronimičnega razmerja: 1. med geografskim območjem in celoto: *Primorska – SLOVENIJA*; 2. med elementom in zbirko: *drevo – GOZD*; 3. med enoto in organizacijo: *fakulteta – UNIVERZA*; 4. med sestavino in povezano celoto: *streha – HIŠA*; 5. med segmentom in dogodkom: *točka – PREDSTAVA*. V drugi skupini pa so meronimična razmerja med celoto in *nestrukturnimi* deli: 6. med kosom in celoto: *črepinja – SKODELICA*; 7. med fazo in dejavnostjo: *plačevanje – NAKUPOVANJE*; 8. med sestavino in predmetom: *leseni del – PISALNA MIZA*; 9. med porcijo in gmoto: *decimeter – METER*. Za druge možnosti gl. še Ježek 2005: 153–54; Markowski 2012: 112.

Ker sta pojma dela (delnosti) in celote (celotnosti) tudi zaradi njunih različnih notranjih značilnosti (npr. stopnje konkretnosti, diferenciranosti, strukturne integriranosti, števnosti ali individuacije; Cruse 1986: 172) dokaj nedoločena, ne presenenča, da se v literaturi opozarja na nekatera nemeronimična, a njim **sorodna razmerja**. M. E. Winston idr. (1987: 426–29) tako omenjajo 1. topološko vključenost: *vino je v hladilniku*; *sestanej je zjutraj*; 2. razredno vključenost: *avtomobili so vozila*; *strah je čustvo*; 3. pripisovanje lastnosti: *stolpi so visoki*; *žerjavica peče*; 4. priključenost: *uhani so pripeti na ušesa*; 5. lastništvo: *Jana ima kolo*.⁴ Posebno pozornost si zaslužijo predvsem razlike med razredno vključenostjo, kar predstavlja **podpomenskost**, in meronimijo: medtem ko podpomenska predstavlja **tip (razred)** nečesa, meronim predstavlja **del** nečesa; medtem ko podpomenska vključuje značilnosti nadpomenske (npr. *tulipan* ima značilnosti *cvetlice*), meronim ne vključuje značilnosti holonima (npr. *pedal* nima značilnosti *KOLESA*; Ježek 2005: 155; Cruse 2006: 106).

Jezikovno-jezikoslovno relevantnost pomenskega razmerja meronimije (in holonimije) lahko vidimo na več ravneh. Meronimija predstavlja osnovo besedne figure **sinekdohe**, pri kateri izraz dela poimenuje celoto, npr. *biti za volanom = voziti AVTOMOBIL*, *ostati brez strehe = BIVALIŠČA*. Meronimija deluje tudi kot **asociativna anafora**, tj. ko je besedilni element asociativno povezan s prej omenjenim elementom, npr. *Porod je bil včeraj. Mama in otrok sta dobro*. Pri tem je treba poudariti, da meronimične pomenske premike dovoljujejo tipični deli, značilni za celoto in njeno delovanje, npr. *tipke* (ne morda *pedali*) in *KLAVIR* (Ježek 2005: 156). V jezikoslovni

⁴ Pri D. A. Crusu (1986: 173–77) je zaradi bolj restriktivnega pojmovanja razmerja med delom in celoto seznan meronimičnim sorodnih razmerij obsežnejši: kraj v okviru drugega kraja (*Francija – EVROPA*; meronimično pa bi bilo razmerje *glavno mesto – DRŽAVA*; Cruse 1986: 173); del časovne strukture (*stavek – SINFONJA*); segment dogodka oz. značilnost obdobja (*uporniškost – ADOLESCENCA*); član skupine (*porotnik – POROTA*); član družbenega razreda oz. sloja (*delavec – PROLETARIAT*); element zbirke (*oblačilo – GARDEROBA*); sestavina izdelka (*alkohol – VINO*); snov predmeta (*steklo – KOZAREC*); delec snovi (*zrno – PESEK*).

literaturi se opozarja še na pomen meronimije in holonimije za **leksikalne hierarhije**, gl. npr. meronimično oblikovano hierarhijo za *dele telesa* (Cruse 2006: 94–95, 106), ali za povezave med termini v **terminologiji** (Markowski 2012: 156).

1.1 Meronimija in holonimija v slovenskem jezikoslovju

Pomenski razmerji meronimije in holonimije sta bili doslej v slovenskem jezikoslovju predstavljeni le delno. D. Fišer (2009a: 14) meronimijo opredeljuje kot taksonomsko razmerje, ki med seboj povezuje besede iz istega pomenskega razreda in med njimi glede na njihov pomen vzpostavlja hierarhijo (podobno velja za pod-/nadpomenskost, kohiponimijo in troponimijo, ki povezuje glagole glede na način njihovega izvajanja, npr. *govoriti* – *šepetati*). V zvezi z gradnjo semantičnih zbirk D. Fišer omenja, da pomenske relacije, kot so hipo-/hiperonimija in meronimija, povezujejo sinonimske nize ali sinsete, npr. {avto, avtomobil} → {vozilo}, medtem ko leksikalne relacije, npr. protipomenskost, veljajo zgolj med posameznimi leksemi (*lep* – *grd*; Fišer 2005: 18; 2009b: 359).

V zvezi z analizo slovenskih korpusov V. Gorjanc (2006: 142) omenja relevantne besedilne elemente za označevanje medleksemskega pomenskega razmerja meronimije: *ima, ima * dele, je iz, je sestavljen iz, vsebuje*. M. Krajnc Ivič (2004: 495–96) prepozna meronimijo kot eno od medleksemskih pomenskih razmerij, s katerimi se oblikujejo besedilni sovezni pari oz. nizi.

Slovenski jezikoslovci omenjajo meronimijo v različnih leksikografskih delih, zbirkah: v leksikalni podatkovni zbirki *Princeton WordNet* so besede, ki označujejo isti pojem, združene v sopomenske nize oziroma sinsete, tudi s pomočjo meronimičnih podrazmerij *ima_pripadnika, je_pripadnik, ima_del, je_del* (Fišer 2009a: 28–30; Krek 2009: 104); *Uniwersalny słownik języka polskiego* omogoča ogled razmerij med gesli na podlagi meronimije (Perdih 2016: 48); meronimija je upoštevana v *Norveški leksikalni podatkovni bazi* (Gantar 2015: 27); v slovarskem delu A. Čebula *Enu Mala Besedishe Nemrizh Slovinskiga inu Nemshkiga Jesika* (1789) so pomenske skupine urejene na podlagi meronimije (Stramljič Breznik 2007: 100).

2 Deli telesa in meronimija v slovarju

Drugi del prispevka je posvečen analizi meronimično-holonimičnih značilnosti pomenskih razlag leksemov, ki se nanašajo na izbrane dele telesa v slovarjih sodobne knjižne slovenščine, hrvaščine, srbsščine in italijanščine.

2.1 Gradivo in metodologija

Gradivo za analizo predstavljajo pomenske razlage za lekseme, ki predstavljajo 40 izbranih delov telesa (gl. 1) v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ²), *Velikem rječniku hrvatskoga standardnog jezika* (VRH), *Rečniku srpskog jezika* (RSJ) in *Vocabolario della lingua italiana* (VLI).

Izbor analiziranih leksemov predstavlja zamejitev nabora⁵ angleških leksikalnih enot za dele telesa v prispevku N. Kuzmenke (2015), ki členitev telesa na posamezne dele obravnava kot prototip meronimično-holonimičnih hierarhij (Kuzmenka 2015: 292–93; gl. tudi Cruse 1986, Winston idr. 1987 itn.). Gradivske **vi**re predstavljajo enozvezkovni razlagalni slovarji sodobnih sosednjih knjižnih jezikov (slovenskega, dveh osrednjejužnoslovanskih in italijanščine), izdani med 2011 in 2016, ki vključujejo od okoli 85.000 gesel (RSJ) do okoli 140.000 gesel (VLI).

(1) **izbor leksemov**: 1. sln. *telo*, hrv. *tijelo*, srb. *тело*, it. *corpo*; 2. sln. *glava*, hrv. *glava*, srb. *глава*, it. *testa*; 3. sln. *teme*, hrv. *tjeme*, srb. *теме*, it. *cocuzzolo*; 4. sln. *uhelj*, hrv. *uho*, srb. *ухо*, it. *padiglione auricolare*; 5. sln. *obraz*, hrv. *lice*, srb. *лице*, it. *viso*; 6. sln. *oko*, hrv. *oko*, srb. *oko*, it. *occhio*; 7. sln. *čelo*, hrv. *čelo*, srb. *чело*, it. *fronte*; 8. sln. *lice*, hrv. *obraz*, srb. *о́браз*, it. *guancia*; 9. sln. *brada*, hrv. *brada*, srb. *брада*, it. *mento*; 10. sln. *nos*, hrv. *nos*, srb. *нос*, it. *naso*; 11. sln. *usta*, hrv. *usta*, srb. *уста*, it. *bocca*; 12. sln. *roka*, hrv. *ruka*, srb. *рука*, it. *braccio*; 13. sln. *zapestje*, hrv. *zapešće*, srb. *занеуће*, it. *polso*; 14. sln. *roka*², hrv. *ruka*², srb. *pyka*², it. *mano*; 15. sln. *dlan*, hrv. *dlan*, srb. *длан*, it. *palma*; 16. sln. *prst*, hrv. *prst*, srb. *пpст*, it. *dito*; 17. sln. *nadlaket*, hrv. *nadlaktica*, srb. *надлактуца*, it. *braccio*²; 18. sln. *podlaket*, hrv. *podlaktica*, srb. *подлактуца*, it. *avambraccio*; 19. sln. *komolec*, hrv. *lakat*, srb. *лакат*, it. *gomito*; 20. sln. *trup*, hrv. *trup*, srb. *тpун*, it. *tronco*; 21. sln. *rama*, hrv. *rame*, srb. *раме*, it. *spalla*; 22. sln. *pazduha*, hrv. *pazuho*, srb. *назух*, it. *ascella*; 23. sln. *hrbet*, hrv. *leđa*, srb. *леђа*, it. *dorso*; 24. sln. *prsi*, hrv. *prsa*, srb. *npca*, it. *petto*; 25. sln. *bok*, hrv. *bok*, srb. *бок*, it. *fianco*; 26. sln. *pas*, hrv. *pas*, srb. *nojac*, it. *vita*; 27. sln. *vrat*, hrv. *vrat*, srb. *epam*, it. *collo*; 28. sln. *tilnik*, hrv. *šija*, srb. *ишја*, it. *nuca*; 29. sln. *dimlje*, hrv. *prepona*, srb. *npemona*, it. *inguine*; 30. sln. *trebuh*, hrv. *abdomen*, srb. *тpбух*, it. *addome*; 31. sln. *zadnjica*, hrv. *stražnjica*, srb. *задњица*, it. *sedere*; 32. sln. *noga*, hrv. *noga*, srb. *нога*, it. *gamba*; 33. sln. *golen*, hrv. *potkoljenica*, srb. *потколеница*, it. *gamba*²; 34. sln. *meča*, hrv. *list*, srb. *лист*, it. *polpaccio*; 35. sln. *stegno*, hrv. *bedro*, srb. *бyтина*, it. *coscia*; 36. sln. *stopalo*, hrv. *stopalo*, srb. *стопало*, it. *piede*; 37. sln. *podplat*, hrv. *taban*, srb. *табан*, it. *pianta*; 38. sln. *peta*, hrv. *peta*, srb. *nema*, it. *calcagno*; 39. sln. *koleno*, hrv. *koljeno*, srb. *колeно*, it. *ginocchio*; 40. sln. *gležanj*, hrv. *gležanj*, srb. *глежњањ*, it. *caviglia*.

Analizo meronimije in holonimije v pomenskih razlagah za izbrane lekseme delov telesa sestavljata dva dela. V prvem delu analiziram meronimično-holonimični značaj uvrščevalnih pomenskih sestavin v tistih pomenskih razlagah, ki se nanašajo na izbrane dele telesa, pri čemer ne opazujem le samih uvrščevalnih sestavin, ampak tudi najbližje razločevalne pomenske lastnosti (gl. opredelitve v Vidovič Muha 2000: 150–54), tj. splošno opredeljene pomenske značilnosti, ki najbližje določajo uvrščevalno sestavino. V drugem delu analiziram razločevalne pomenske lastnosti pri leksemih in opazujem, ali vsebujejo meronimično-holonimične prvine.

2.2 Uvrščevalne pomenske sestavine

Pri analiziranih leksemih za dele telesa se v pregledanih slovarjih pojavlja 19 različnih uvrščevalnih pomenskih sestavin: *del*, *celota*, *vrh*, *stran*, *organ*, *okončina*, *območje*, *sklep*, *pregib*, *organizem*, *čutilo*, *odprtina*, *koren*, *podaljšek*, *površina*, *vdolbina*, *brazda*, *noga* in *izboklina*. Med njimi je daleč najpogostejša **del** (hrv. *dio*, srb. *deo*, it. *parte*,

⁵ Zamejitev nabora sta narekovali prostorska omejitev in vrsta analize.

sezione),⁶ ki se pojavlja pri leksemih za 36 delov telesa (manjka pri vseh leksemih za *oko*, *roko*, *pazduho* in *nogo*; gl. tabelo 1).⁷

Ostale uvrščevalne sestavine so daleč redkejše: pri leksemih za šest delov telesa se pojavlja *območje* oz. *mesto* (sln. *mesto*, hrv. *predio*, it. *regione*), pri štirih delih telesa *vrh* (hrv. *vrh*, srb. *врх*, it. *estremità*) in *stran* (hrv. *strana*, srb. *страна*), pri treh *celota* oz. *skupek* (srb. *целина*, *скуп* 'skupek', it. *complesso*, *gruppo* 'skupina'),⁸ *organ* (hrv. *organ*, srb. *орган*, it. *organo*) in *sklep* (hrv. *zglob*, srb. *зглоб*), pri dveh pa *okončina* (hrv. *ud*, srb. *екстремумет*, *уд*, it. *arto*) in *pregib* (hrv. *pregib*).

Pri leksemih za posamezne dele telesa (gl. kategorijo *razno*) se pojavljajo: *organizem* (hrv. *organizam*, srb. *организам*) pri hrv. *tijelo*, srb. *тело* 'telo', *čutilo* pri sln. *oko*, *odprtina* (hrv. *šupljina*, srb. *дупља*, it. *cavità*) pri sln., hrv. *usta*, srb. *уста*, it. *bocca* 'usta', *koren* (srb. *корен*) pri srb. *zapeušte* 'zapestje', *podaljšek* pri sln. *prst*, *površina* (it. *superficie*) pri it. *palma* 'dlan', *vdolbina* (srb. *удубљење*) pri srb. *nazuh* 'pazduha', *brazda* (srb. *бразда*) pri srb. *prepona* 'dimlje', *noga* pri sln. *stegno*, *izboklina* (srb. *избочина*) pri sln. *gleženj*, srb. *глежањ* 'isto'. V nekaterih primerih ima leksem tudi različni uvrščevalni pomenski sestavini, ko geslo vsebuje (priredno ali soredno) povezana dela razlage: hrv., srb., it. *telo*; it. *glava*; hrv., srb. *teme*; srb. *obraz*; hrv. *lice*; hrv. *usta*; srb. *zapestje*; hrv., srb. *komolec*; srb. *prsi*; srb. *trebuh*; srb. *koleno*; hrv., srb. *gleženj*.

Pri 22 leksemih prekrivno uvrščevalno sestavino izkazujejo vsi slovarji: *del* se pojavlja pri 19 leksemih (*glava*, *teme*, *uhelj*, *čelo*, *brada*, *nadlaket*, *podlaket*, *trup*, *rama*, *hrbet*, *prsi*, *bok*, *pas*, *vrat*, *tilnik*, *trebuh*, *zadnjica*, *golen*, *peta*), *okončina* pri dveh (*roka*, *noga*) in *odprtina* pri enem (*usta*).

⁶ It. *sezione* 'del' pri *braccio* 'nadlaket'.

⁷ Legenda: S = SSKJ (slovenščina); H = VRH (hrvaščina); Sr = RSJ (srbščina); I = VLI (italijanščina). Krepko označeno besedilo pomeni meronimično-holonimično sestavino; sivo označeno besedilo predstavlja razločevalno pomensko lastnost, zastopano v vseh štirih slovarjih.

⁸ Srb. *целина* 'celota' pri *тело* 'telo' in *скуп* 'skupek' pri *трбух* 'trebuh'; it. *complesso* 'celota' pri *corpo* 'telo' in *gruppo* 'skupina' pri *polpaccio* 'meča'.

Tabela 1: Leksemi za dele telesa in njihove uvrščevalne pomenske sestavine v izbranih slovarjih.

	del	celo- ta	vrh	stran	organ	okon- čina	območ- je	sklep	pre- gib	razno
1. telo	S, H, I	Sr, I								H, Sr
2. glava	S, H, Sr, I		I							
3. teme	S, H, Sr, I		H, Sr							
4. uhelj	S, H, Sr, I									
5. obraz	Sr, I			S, H, Sr						
6. oko					H, Sr, I					S
7. čelo	S, H, Sr, I									
8. lice	S, H, I			H, Sr						
9. brada	S, H, Sr, I									
10. nos	S, Sr, I				H					
11. usta	H									S, H, Sr, I
12. roka						S, H, Sr, I				
13. zapestje	S, H, Sr						I			Sr
14. roka ²	S, H, Sr		I							
15. dlan	H			S, Sr						I
16. prst	H, Sr, I									S
17. nadlaket	S, H, Sr, I									
18. podlaket	S, H, Sr, I									
19. komolec	S, Sr						I	H, Sr	H	
20. trup	S, H, Sr, I									
21. rama	S, H, Sr, I									
22. pazduha							S, I		H	Sr
23. hrbet	S, H, Sr, I									
24. prsi	S, H, Sr, I				Sr					
25. bok	S, H, Sr, I									
26. pas	S, H, Sr, I									
27. vrat	S, H, Sr, I									
28. tilnik	S, H, Sr, I									
29. dimlje	S						H, I			Sr
30. trebuh	S, H, Sr, I	Sr								
31. zadnjica	S, H, Sr, I									
32. noga						S, H, Sr, I				
33. golen	S, H, Sr, I									
34. meča	S, H, Sr	I								
35. stegno	H, Sr, I									S
36. stopalo	S, H, Sr		I							
37. podplat	S, I			H, Sr						
38. peta	S, H, Sr, I									
39. koleno	S, Sr						I	H, Sr		
40. gleženj	H						I	H, Sr		S, Sr

Če pogledamo še rabo posameznih uvrščevalnih pomenskih sestavino med slovarji, je stanje naslednje (gl. tabelo 2): v primeru izbranih poimevanj za dele telesa se največ različnih uvrščevalnih sestavin pojavlja v srbskem slovarju (13), sledijo mu hrvaški (10), slovenski (9) in italijanski slovar (8). Vsi slovarji izkazujejo uvrščevalne sestavine *del* (ta je daleč najpogostejša, najredkeje – pri 26 leksemih – je zastopana v italijanskem VLI), *okončina* in *odprtina*. V treh slovarjih se pojavljajo *vrh*, *organ* (hrv., srb., it.), *stran* (sln., hrv., srb.) in *območje* (sln., hrv., it.), v dveh pa *celota* oz. *skupek* (srb., it.), *sklep* in *organizem* (hrv., srb.) ter *izboklina* (sln., hrv.). Ostale uvrščevalne sestavine so vezane na posamezne slovarje: *čutilo*, *podaljšek*, *noga* (sln.), *koren*, *vdolbina*, *brazda* (srb.), *pregib* (hrv.) in *površina* (it.).

Tabela 2: Uvrščevalne pomenske sestavine v izbranih slovarjih (glede na število leksemov; N = 40).

	del	celota	vrh	stran	organ	okončina	območje	sklep	pregib	organizem	čutilo	odprtina	koren	podaljšek	površina	vdolbina	brazda	noga	izboklina
slovenščina	30			2		2	1				1	1		1				1	1
hrvaščina	30		1	3	2	2	1	3	2	1		1							
srbščina	29	2	1	4	2	2		3		1		1	1			1	1		1
italijanščina	26	2	3		1	2	6					1			1				

V SSKJ² se kot uvrščevalna pomenska sestavina – poleg *dela* – vsaj dvakrat pojavita še *stran* in *okončina* (2); v hrvaškem VRH *stran* in *sklep* (3), *organ*, *okončina* in *pregib* (2); v srbskem RSJ *stran* (4), *sklep* (3), *organ* in *okončina* (2), medtem ko *celota* dejansko predstavlja *celoto* in *skupek* (*челюста, чкын*); v italijanskem VLI pa *območje* (6), *vrh* (3) in *okončina* (2); *celota* tudi tu zastopa *celoto* in *skupino* (*complesso, gruppo*).

Med uvrščevalnimi sestavinami v slovarskih razlagah jih je šest neposredno **meronimičnih**, torej takšnih, ki izražajo del (meronim) v razmerju do celote (holonima), ki ji ta del pripada (v vseh primerih je navedena celota, ki ji denotat pripada). Takšne pomenske sestavine so *del*, *vrh* oz. *konec*, *stran*, *koren*, *podaljšek* in *površina* (gl. 2–7).

(2) sln. *glava* = del človeškega (...) *telesa* (enako hrv., srb. in it. leksem); hrv. *glava* = dio čovjekova tijela; srb. *glava* = део човечјег (...) *тела*; it. *testa* = parte (...) del corpo umano

(3) hrv. *tjeme* = vrh *glave* 'vrh glave'; srb. *meje* 'teme' = врх *главе* 'vrh glave'; it. *mano* 'roka' = estremità dell'arto superiore 'zaključek zgornje okončine'

(4) sln. *obraz* = stran *glave* (enako hrv. in srb. leksem); hrv. *lice* = strana *glave*; srb. *лице* = страна *главе*

(5) srb. *zaneuže* 'zapestje' = koren *шаке* 'koren roke'²

(6) sln. *prst* = podaljšek *dłani* ali *stopala*

(7) it. *palma* 'dlan' = superficie (...) *della mano* 'površina roke'²

Med **holonimične** uvrščevalne pomenske sestavine, ki predstavljajo celoto (holonim), sestavljeno iz posameznih delov (meronimov), sodita *celota* oz. *skupek* in *noga*, pri čemer se meronimi pojavljajo le pri it. *corpo* 'telo' (*organi*), srb. *трбух* 'trebuh' (*mehki deli, notranji organi*), it. *polpaccio* 'meča' (snov). Pri srb. *мело*, 'telo' in sln. *stegno* meronimična opredelitev manjka (gl. 8–9).

(8) srb. *мело* 'telo' = морфолошка и функционална целина 'morfološka in funkcijska celota'; it. *corpo* 'telo' = complesso degli organi 'celota organov'; srb. *трбух* 'trebuh' = скуп мехких делова, унутрашњих органа 'skupek mehkih delov, notranjih organov'; it. *polpaccio* 'meča' = gruppo muscolare 'mišična skupina'

(9) sln. *stegno* = noga nad kolenom

Ostale uvrščevalne pomenske sestavine bi lahko imeli za – široko pojmovano – **nadpomenske**: takšne so predvsem *organizem*, *čutilo*, *organ*, *okončina*, *sklep*, bolj nevtralna (nedoločena) je nadpomenskost v primeru *odprtine*, *pregiba*, *vdolbine*, *brazde*, *izbokline* in *območja* (npr. kot *tip območja na človeškem telesu*); njihov pomen meronimično-holonimično ožajo razločevalne pomenske lastnosti (gl. naslednje poglavje).

Po posameznih slovarjih je z **meronimično-holonimično** uvrščevalno pomensko sestavino razloženo 75–85 % leksemov za izbrane dele telesa: v SSKJ² 34, v srbskem RSJ 33, v hrvaškem VRH 32 in v italijanskem VLI 30 leksemov. Pri tem prevladujejo **meronimične** uvrščevalne pomenske sestavine, ki se pojavljajo pri 32 slovenskih, hrvaških in srbskih leksemih ter pri 29 italijanskih, medtem ko **holonimične** uvrščevalne sestavine opredeljujejo le dva srbska in italijanska leksema ter enega slovenskega (pri srb. *трбух* 'trebuh' in it. *corpo* 'telo' se pojavljata tako meronimična kot holonimična uvrščevalna sestavina).

2.3 Razločevalne pomenske lastnosti

V pregledanih slovarjih se pri analiziranih leksemih za dele telesa pojavlja osem različnih razločevalnih pomenskih lastnosti (pri njihovih opredelitvah se naslanjam na Vidovič Muha 2000: 150–54; gl. tabelo 3).⁹ Med njimi je najpogostejša *celota* (holonim), ki se pojavlja pri leksemih za 38 različnih delov telesa (gl. 2). Naslednja najpogostejša razločevalna lastnost je *položaj*, ki je večinoma opredeljen v razmerju do holonima ali komeronima oz. komeronimov (gl. 10), kar pa ni nujno (gl. 11). Naslednja razločevalna lastnost po zastopanosti je *namen* oz. *delovanje* (gl. 12–13), sledi *lastnost*, kamor sodita npr. videz, oblika ipd. (gl. 14), medtem ko so manj pogoste lastnosti *del*, *snov*, *pripadnost* in *količina* (gl. 15–18).

Posamezne razločevalne pomenske lastnosti lahko izkazujejo leksemi za posamezne dele telesa v vseh štirih slovarjih: *celota* se pojavlja pri 29 sopomenskih leksemih, *položaj* pri 23, *namen* pri štirih, *del*, *snov*, *lastnost* in *količina* pa pri enem.

⁹ Legenda: S = SSKJ (slovenščina); H = VRH (hrvaščina); Sr = RSJ (srbščina); I = VLI (italijanščina). Krepko označeno besedilo pomeni meronimično-holonimično sestavino; sivo označeno besedilo predstavlja razločevalno pomensko lastnost, zastopano v vseh štirih slovarjih.

(10) sln. *usta* = odprtina na spodnjem delu obraza; hrv. *rame* 'rama' = bočni gornji dio tijela između vrata i nadlaktice 'stranski zgornji del telesa med vratom in nadlaktjo'; srb. *бумна* 'stegno' = део човечје ноге изнад колена 'del človeške noge nad kolenom'

(11) sln. *tilnik* = zadnji del vratu; it. *calcagno* 'peta' = parte posteriore del piede 'zadnji del stopala'

(12) sln. *noga* = okončina, ki se uporablja za oporo trupa, premikanje; it. *collo* 'vrat' = parte del corpo che (...) unisce il capo al torace 'del telesa, ki povezuje glavo s prsnim košem'

(13) hrv. *stražnjica* 'zadnjica' = dio ljudskoga tijela (...), na kojemu se sjedi 'del človeškega telesa, na katerem se sedi'

(14) srb. *бок* 'bok' = заобљени део тела око кука 'zaobljen del telesa okoli kolka'; it. *ascella* 'pazduha' = regione del corpo a forma di cavità piramidale compresa fra la radice del braccio e il torace 'območje telesa z obliko piramidaste votline med korenomo roke in prsnim košem'

(15) it. *tronco* 'trup' = parte del corpo comprendente il torace e l'addome 'del telesa, obsegajoč prsni koš in trebuh'

(16) srb. *луси* 'meča' = задњи, мишићни део гњата, голени 'zadnji, mišičnati del goleni'

(17) hrv. *nos* 'nos' = organ njuha i jedan od dišnih organa u ljudi (...) 'organ voha in eden od dihalnih organov pri ljudeh'

(18) it. *braccio* 'roka' = (...) ciascuno dei due arti superiori del corpo umano, dalla spalla alla mano 'vsaka od obeh zgornjih okončin človeškega telesa, od ramena do roke'²

Med razločevalnimi lastnostmi kot eksplicitno **meronimično-holonimične** opredeljujem *celoto*, *del*, *snov*, tovrstne sestavine pa pogosto vsebujeta tudi *položaj* in *namen* oz. *delovanje*, medtem ko brez njih ostajajo *pripadnost* in *lastnost*, ki ju npr. M. E. Winston idr. (1987: 429) označujejo kot meronimičnim sorodni razmerji, ter *količina*.

Če pogledamo še rabo posameznih razločevalnih pomenskih lastnosti med slovarji, je stanje naslednje (gl. tabelo 4):¹⁰ vse razločevalne pomenske lastnosti se pojavljajo v vseh analiziranih slovarjih, pri čemer se njihova pogostost po slovarjih nekoliko razlikuje. Približno enako pogosto so zastopane *celota*, *snov*, *lastnost* in *položaj*, pri drugih lastnostih pa je razlika nekoliko večja, gl. *del*, *pripadnost*, *namen* in *količina*.

Po posameznih slovarjih se **meronimično-holonimične** razločevalne lastnosti pojavljajo pri skoraj vseh analiziranih leksemih: v italijanskem VLI pri 39, v SSKJ² in v hrvaškem VRH pri 38 ter v srbskem RSJ pri 37 leksemih. Pri tem prevladujejo **holonimične** razločevalne lastnosti (*celota*), ki opredeljujejo 35 slovenskih in hrvaških leksemov, 34 italijanskih in 32 srbskih leksemov, medtem ko se **meronimične** lastnosti (*del*, *snov*) pojavljajo pri osmih italijanskih, sedmih hrvaških, petih srbskih in štirih slovenskih leksemih. **Holonimično-meronimične sestavine** zaznamujejo tudi *položaj* in *namen* pri 30 hrvaških, 28 italijanskih, 26 slovenskih in 25 srbskih leksemih.

¹⁰ Krepko označeno besedilo pomeni meronimično-holonimično sestavino.

Tabela 3: Leksemi za dele telesa in njihove splošne razločevalne pomenske lastnosti v izbranih slovarjih.

	celota	del	snov	pripad- nost	lastnost	položaj	namen	količina
1. telo	S, H, I	I	S, H, I	H, Sr	H, Sr			
2. glava	S, H, Sr, I	S, H, Sr, I			I	H, Sr, I		
3. teme	S, H, Sr, I				S	S, H, Sr, I		
4. uhelj	S, H, Sr, I				I	S, H, Sr, I	I	
5. obraz	S, H, Sr, I	I		Sr		S, H, Sr, I		
6. oko				Sr	I	H, I	S, H, Sr, I	
7. čelo	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
8. lice	S, H, Sr, I					S, H, I		Sr
9. brada	S, H, Sr, I			H	H, Sr	S, Sr, I		
10. nos	S, Sr, I	S		H	S, Sr, I	Sr, I	S, H, Sr, I	
11. usta	H, I					S, H, Sr, I	S, H, Sr, I	
12. roka	H, I			S, Sr		H, Sr, I	S	H, I
13. zapestje	S, H, Sr					S, H, Sr, I		
14. roka ²	S, H, Sr, I	I				S, H, Sr, I	I	
15. dlan	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
16. prst	S, H, Sr, I	I		Sr	S, H, Sr, I	H, Sr, I		S, H, Sr, I
17. nadlaket	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
18. podlaket	S, H, Sr, I	H		I		S, H, Sr, I		
19. komolec	S, H, Sr, I					S	H, Sr, I	
20. trup	S, H, Sr, I	H, Sr, I			S	S, H, Sr	S	
21. rama	S, H, Sr					S, H, Sr, I		I
22. pazduha	I				S, H, I	S, H, Sr, I		
23. hrbet	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
24. prsi	S, H, Sr, I	H, Sr				S, H, Sr, I		
25. bok	S, H, Sr, I			H	Sr	S, H, Sr, I		
26. pas	S, H, Sr, I				H, Sr	S, H, Sr, I		
27. vrat	S, H, Sr, I			I	H		S, H, Sr, I	
28. tilnik	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
29. dimlje	S					S, H, I	H, Sr	
30. trebuh	S, H, Sr, I	H, Sr				S, H, I		
31. zadnjica	S, H, Sr, I					S, H, I	H, Sr, I	
32. noga				Sr		H, Sr, I	S, H, Sr	Sr
33. golen	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
34. meča	S, H, Sr, I		S, H, Sr, I			S, H, Sr, I		
35. stegno	S, H, Sr, I	I				S, H, Sr, I		
36. stopalo	S, H, Sr, I					S, H, Sr	Sr	
37. podplat	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I	H	
38. peta	S, H, Sr, I					S, H, Sr, I		
39. koleno	S, H, Sr, I			Sr		S, Sr	H, Sr, I	
40. gleženj	S, H				H, Sr	S, H, Sr, I	H, Sr	Sr

Tabela 4: Razločevalne pomenske lastnosti v izbranih slovarjih (glede na število leksemov; N = 40).

	celota	del	snov	pripadnost	lastnost	položaj	namen	količina
slovenščina	35	2	2	1	5	32 (24)	7 (3)	1
hrvaščina	35	5	2	4	7	34 (24)	11 (6)	2
srbščina	32	4	1	7	7	32 (22)	11 (6)	4
italijanščina	34	7	2	2	6	34 (25)	9 (3)	3

3 Zaključek

Namen prispevka je bil osvetliti pomenski razmerji meronimije in holonimije ter analizirati njuno prisotnost v pomenskih razlagah leksemov za izbrane dele telesa v štirih slovarjih sosednjih sodobnih knjižnih jezikov – v slovenskem *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ²), hrvaškem *Velikem rječniku hrvatskoga standardnog jezika* (VRH), srbskem *Rečniku srpskog jezika* (RSJ) in italijanskem *Vocabolario della lingua italiana* (VLI).

Pomenski razmerji meronimije in holonimije povezujeta dva leksema, pri čemer eden predstavlja celoto (holonim), drugi pa njen del (meronim). Razmerje komeronimije povezuje komeronime, tj. lekseme, ki predstavljajo vzporedne dele iste celote. Pomenski razmerji meronimije in holonimije temeljita na vključenosti (inkluziji) oz. delnosti (partitivnosti), sta hierarhični, paradigmatični, relacijski, nerefleksivni, asimetrični in tranzitivni.

Tipov meronimično-holonimičnega razmerja je več, kar odraža različno strukturiranost, diferenciranost, abstraktnost ipd. delov oz. celot; taksonomija meronimičnih razmerij M. E. Winstona idr. (1987: 420–26) vključuje npr. razmerja med sestavino in celoto; med članom in skupino; med porcijo in gmoto; med snovjo in predmetom; med segmentom in dogodkom; med krajem in območjem, ki ga vključuje.

Od meronimije in holonimije je treba razlikovati sorodna razmerja topološke in razredne vključenosti, pripisovanja lastnosti, priključenosti in lastništva. Predvsem pri razredni vključenosti (tj. nad-/podpomenskosti) je treba opozoriti na razliko med podpomenko kot tipom (razredom) nadpomenske in meronimom kot delom holonima.

Pomenski razmerji meronimije oz. holonimije lahko prepoznavamo v jedru besedne figure sinekdohe, v t. i. asociativni anafori, pomembno vlogo imata v oblikovanju leksikalnih hierarhij in pri povezavah v terminologiji.

Analiza uvrščevalnih pomenskih sestavin in razločevalnih pomenskih lastnosti v pomenskih razlagah leksemov za 40 izbranih delov telesa (*telo, glava, teme, uhelj, obraz,*

oko, čelo, lice, brada, nos, usta, roka, zapestje, roka², dlan, prst, nadlaket, podlaket, komolec, trup, rama, pazduha, hrbet, prsi, bok, pas, vrat, tilnik, dimlje, trebuh, zadnjica, noga, golen, meča, stegno, stopalo, podplat, peta, koleno, gleženj) v SSKJ², VRH, RSJ in VLI je pokazala – vsaj kar se tiče pogostosti pojavljanja meronimično-holonimičnih sestavin – dokaj podobno stanje.

Analizirane lekseme določa 19 uvrščevalnih pomenskih sestavin: *del, celota, vrh, stran, organ, okončina, območje, sklep, pregib, organizem, čutilo, odprtina, koren, podaljšek, površina, vdolbina, brazda, noga, izboklina*; kot meronimične lahko opredelimo *del, vrh* oz. *konec, stran, koren, podaljšek, površino*, kot holonimične pa *celoto* oz. *skupek* in *nogo*. Meronimično-holonimične uvrščevalne sestavine zaznamujejo 34 leksemov za izbrane dele telesa v SSKJ², 33 leksemov v srbskem RSJ, 32 v hrvaškem VRH in 30 v italijanskem VLI; pri tem prevladujejo meronimične uvrščevalne sestavine (pri 32 leksemih v SSKJ², VRH in RSJ ter 29 leksemih v VLI), medtem ko so holonimične redkejšje (pri dveh leksemih v RSJ in VLI ter enem leksemu v SSKJ²).

Izbrane lekseme natančneje opredeljuje osem različnih razločevalnih pomenskih lastnosti: *celota, del, snov, pripadnost, lastnost, položaj, namen in količina*. Čeprav so eksplicitno meronimično-holonimične le *celota, del* in *snov*, vključujeta tovrstne sestavine tudi *položaj* in *namen*. Meronimično-holonimične razločevalne lastnosti se pojavljajo pri skoraj vseh izbranih leksemih: pri 39 leksemih v italijanskem VLI, pri 38 v SSKJ² in v hrvaškem VRH ter pri 37 leksemih v srbskem RSJ; pri tem prevladujejo holonimične razločevalne lastnosti (pri 35 leksemih v SSKJ² in VRH, pri 34 leksemih v VLI in 32 leksemih v RSJ), medtem ko so meronimične redkejšje (pri osmih leksemih v VLI, sedmih v VRH, petih v RSJ in štirih v SSKJ²). Holonimično-meronimične sestavine zaznamujejo *položaj* in *namen* pri 30 leksemih v VRH, 28 leksemih v VLI, 26 leksemih v SSKJ² in 25 leksemih v RSJ.

Sklenemo lahko, da imata pomenski razmerji meronimije in holonimije v pomenskih razlagah leksemov za izbrane dele telesa ključno vlogo, saj v vseh štirih analiziranih slovarjih večinoma tvorita njihovo razlagalno podlago.

VIRI

- SSKJ²: Anton BAJEČ idr. 2014: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. [Tudi na spletu.](#)
- VLI: Nicola ZINGARELLI idr., 2016: *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.
- VRH: Ljiljana JOJČ idr., 2015: *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- RSJ: Милица ВУЈАНИЋ идр., 2011: *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска. [Milica VUJANIĆ idr., 2011: *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.]

LITERATURA

- David Alan CRUSE, 1986: *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Alan CRUSE, 2006: *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- František ČERMÁK, 2001: *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum.
- Darja FIŠER, 2005: Pristopi k izdelavi leksikalnih podatkovnih zbirk. *Jezik in slovstvo* 50/6. 17–32. [Tudi na spletu](#).
- Darja FIŠER, 2009a: *Izdelava slovenskega semantičnega leksikona z uporabo eno- in večjezičnih jezikovnih virov: Doktorska disertacija*. Ljubljana. [Tudi na spletu](#).
- Darja FIŠER, 2009b: Pristopi za avtomatizirano gradnjo semantičnih zbirk. *Terminologija in sodobna terminografija*. Ur. Nina Ledinek idr. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 357–70. [Tudi na spletu](#).
- Polona GANTAR, 2015: *Leksikografski opis slovenščine v digitalnem okolju*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. [Na spletu](#).
- Vojko GORJANC, 2006: Korpusno jezikoslovje in leksikalni opisi slovenskega jezika. *Slavistična revija* 54/4. 137–49. [Tudi na spletu](#).
- Marjeta HUMAR, 2016: *Protipomenskost v slovenskem knjižnem jeziku*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Elisabetta JEŽEK, 2005: *Lessico*. Bologna: il Mulino.
- Petr KARLÍK idr., 2002: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny.
- Mira KRAJNC IVIČ, 2004: Besedilnoskladenjske značilnosti javne govorjene besede (na gradivu mariborščine). *Slavistična revija* 52/4. 475–98. [Tudi na spletu](#).
- Simon KREK, 2009: Od SSKJ do spletnega portala standardne slovenščine. *Jezik in slovstvo* 54/3–4. 95–113. [Tudi na spletu](#).
- Nastassia KUZMENKA, 2015: Meronymic structures for names denoting parts of living beings in English. *Białostockie Archiwum Językowe* 15. 291–303. [Tudi na spletu](#).
- Andrzej MARKOWSKI, 2012: *Wykłady z leksykologii*. Warszawa: PWN.
- Andrej PERDIH, 2016: *Splošni razlagalni slovarji slovanskih jezikov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Wolfgang G. STOCK, 2009: Begriffe und semantische Relationen in der Wissensrepräsentation. *Informationswissenschaft* 60/8. 403–20. [Tudi na spletu](#).
- Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2007: Historiat poimenovalne in pojmovne raznolikosti za leksemseke združbe v slovenistiki. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 78/1. 97–109. [Tudi na spletu](#).
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Marina ZORMAN, 2000: *O sinonimiji*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Morton E. WINSTON, Roger CHAFFIN, Douglas HERRMANN, 1987: A Taxonomy of Part-Whole Relations. *Cognitive Science* 11. 417–44. [Tudi na spletu](#).

SUMMARY

The article includes a presentation of the semantic relations of meronymy and holonymy as well as an analysis of their presence in semantic definitions for lexemes denoting 40 selected body parts (i.e., *body, head, pate, auricle, face, eye, forehead, cheek, chin, nose, mouth, arm, wrist, hand, palm, finger, upper arm, forearm, elbow, trunk, shoulder, armpit, back, chest, side, waist, neck, nape, groin, abdomen, bottom, leg, shank, calf, thigh, foot, sole, heel, knee, and ankle*) in four dictionaries of neighbouring contemporary standard languages: in the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Dictionary of the Slovenian standard language, *SSKJ*), the *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (Great dictionary of standard Croatian language, *VRH*), the *Rečnik srpskog jezika* (Dictionary of Serbian language, *RSJ*), and the *Vocabolario della lingua italiana* (Dictionary of Italian language, *VLI*).

The semantic relations of meronymy and holonymy link two lexemes, one representing the whole (holonym) and the other its part (meronym). The relation of co-meronymy unites co-meronyms—i.e., lexemes denoting parallel parts of the same whole. The semantic relations of meronymy and holonymy are based on inclusion or partitivity, they can be defined as hierarchical, paradigmatic, relational, irreflexive, asymmetrical, and transitive.

The lexemes analyzed have 19 different classifying semantic features: *part, whole* (including *cluster*), *end, side, organ, limb, region, joint, fold, organism, sense organ, opening, base, extension, surface, hollow, crease, leg, and bulge*; the meronymic features include *part, end, side, base, extension, and surface*, whereas *whole* (with *cluster*) and *leg* can be interpreted as holonymic. Meronymic-holonymic classifying features mark 34 lexemes denoting selected body parts in the Slovenian dictionary, 33 lexemes in the Serbian dictionary, 32 lexemes in the Croatian, and 30 lexemes in the Italian dictionary; the predominant classifying features are the meronymic ones.

The lexemes analyzed are more narrowly defined by eight differentiating semantic characteristics: *whole, part, matter, possession, characteristics, position, purpose, and quantity*. Although only *whole, part, and matter* can be viewed as explicitly meronymic-holonymic, such semantic elements can be found also in the case of *position* and *purpose*. Meronymic-holonymic differentiating semantic characteristics mark almost all the lexemes analyzed: 39 lexemes in the Italian dictionary, 38 lexemes in the Slovenian and Croatian dictionaries, and 37 lexemes in the Serbian dictionary; the prevailing differentiating semantic characteristics are the holonymic ones.